

(Özcan, Tarık. "Tarihî Roman Vadisinde Aytmatov'un Beyaz Gemi Adlı Romanının Çözümlemesi", II. Kayseri ve Yöresi Kültür Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni, II Oturum, 10-12 Nisan 2006.)

TARİHİ ROMAN VADİSİNDE AYTMATOV'UN BEYAZ GEMİ ADLI ROMANININ ÇÖZÜMLENMESİ

Tarık ÖZCAN*

Özet

Tarih ve roman gerçekliği farklı özellikler içermesine rağmen ilgili türler yazın alanının kavşaklarında çoğu kez kesişirler. Tematik bakımdan tarih, sürekli olarak romancının gözünü kestirdiği bir alandır. Biz, bu çalışmamızda tarihi bir romanı edebiyat ilminin sınırları içerisinde kalarak incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Tarih, roman, arketipsel sembolizm, Cengiz Aytmatov, Beyaz Gemi

A. Tarihsellik, Mit ve Roman Bağlamına Bir Sorgulama

Tarihsellik, roman türünün oturduğu bir düzlem olarak formun ara mesafelerini manevi bir hazla doldurmaktır. Bir bakıma bakış açısı problemidir. Çünkü Arthur M. Young'un belirttiği gibi: "All Meaning is an angle: Bütün mana bir açıdan ibarettir."¹ Tarih, bu açının en büyük ölçeğidir. Anlatma esasına bağlı edebi metinlerden birisi olan roman, tarih ve edebi gerçeklik açısından her dönemde sorgulamadan geçmiştir. Olanın anlatımı tarihsellik bağlamında değerlendirilirken; olması gereken, roman türünün imkânları içerisinde ele alınmıştır. Burada tarihe felsefi bir boyut kazandırmanın gerekliliğini ayrıca vurgulamak istiyorum. Hadiselerin ruhuna nüfus eden tarih felsefesinden, romancının alacağı bir hayli malzemenin varlığına inanıyoruz.. Ancak Türk romanında tarihsellik daha çok ideolojik bir sağaltım şeklinde kendisini göstermektedir. Formun ara nağmeleri: Bir kültür atmosferi olarak zaman ve mekân, olay örgüsü, kahramanın niyet ve eylemleri, kültür atmosferi içerisinde yaratılan mitik simgenin ruhaniliği ve epikten gelen soylu değerler dizgesi, sürekli olarak gözden kaçırılmıştır. Bir başka tabirle Türk yazarı bu ara nağmeleri

---

* Yard. Doç Dr., Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
t_ozcan@mynet.com.tr
1 Şahin Uçar, **Tarih Felsefesi Yazıları**, Vadi Yayınları, Ankara, 1994, s.30

kucaklayacak zihinsel olgunluğa çok geç ulaşmıştır. Çünkü roman türü bizim için yenidir. Ondan önce epikle kendimizi bir hayli sınırlarız. Ancak yukarıda saydığımız yapıya ait unsurların bir çoğu epikte kayıptır. Epikte yapıyı oluşturan sistemle tematik değerler dizgesi bütünüyle mitiktir. “Kısacası belirsizdir. Epikte kahramanın iç kırılmaları yoktur.”² Epik ve ondan sonra gelen romans, soyut idealizmin biçimlendirdiği soylu bir dünyayı inşa eder. Buna rağmen metamorfoza uğrayan mitik değerlerden sembolik sağaltım yoluyla romana yansıyan bir hayli malzeme vardır.

Biz, tarih ve roman gerçekliğinde aykırılık aramak yerine uzlaşmanın zenginliğinden yanayız. Çünkü lisan tarihin arşivi ve romanın elbisesidir. “Tarihsel roman, Döblin’in imlediği roman niteliği başta olmak üzere, herhangi bir tarihsel dönemi ya da olayı gerçeğe yakın, ama sanatsal bir biçimde aktaran bir roman türüdür.”³ Tarihsel roman, tarihin çizgiselliğinin dışına çıkarak form ve tema şekillenmesine azami derecede dikkat eder. Çünkü o, bir sanat eseridir ve genel deyimle; sanat, bir form meselesidir.

Cengiz Aytmatov, Çağdaş Türk edebiyatının yetiştirdiği en güçlü romancılardan birisidir. Türk mitolojisinden ve tarihinden aldığı değerler sistemini roman türünün anlatım imkânlarıyla birleştirerek sunar. Romancı olarak belirli bir perspektifi vardır. Türk tarihinin simgelerini zamanın ruhuyla birleştirerek milli romantik duyuş tarzını romantik bir kanaldan akıtmaya çalışır. Böylece Türk tarih felsefesini sanatın diliyle cazibe merkezi haline getirir. Onun eserlerinde Türk sanatı ve Türk tarihi koşut bir biçimde günümüz insanının bilinç arklarında büyük bir coşkuyla akarak Türk insanın geleceğini oluşturma yolunda milli ve evrensel görüntülere ulaşır. O, Türk felsefesini sanatın diliyle cazibe merkezi haline getirir. Böylece tarihin kaba gerçekçiliği yerini sürekli olarak insanı kendisine doğru çeken sanatın cazibesine bırakır. Cengiz Aytmatov’un eserlerinde Türk mitolojisi, insanı bir din gibi kuşatır. Yazarın, yirminci yüzyılın büyük boşluklarını sanat aracılığıyla doldurmak niyetinde olduğunu anlarız. Onun romanları aracılığıyla mazimiz ve günümüzle yüzleşme imkânını buluruz. Geleceğe dair tasarılarımız bir zevk halesine dönüşerek romanın dünyasındaki yerini alır.

---

² İsmail Çetişli, **Metin Tahlillerine Giriş**, Kardelen Kitabevi, Isparta, 2000, s. 10

³ Turgut Gögebakan, **Tarihsel Roman Üzerine**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004, s. 15

Tarih kurulmuş dünya; romansa, kurgulanan dünyadır. Bunun için romanın tarihin paltosundan istifade etmesi kadar doğal bir şey olamaz. “Fert için hâfıza ve şuuraltı ne ise, cemiyetler için târih ile menkıbe ve destan odur. İnsanın şuuraltı ve hâfızası, yaşı ile doğru orantılıdır. Cemiyetin şuuraltını ifade eden menkıbe ve destan ile, hâfızası demek olan târih de, yine, yaşının verdiği bir hak ve zenginliktir.”⁴ Bütün mesele, tarihi gerçekçiliği sanat eseri haline dönüştürerek okuyucunun haz alacağı bir cazibe merkezi haline dönüştürmektir.

Beyaz Gemi, Aytmatov anlatısının biçimlendirdiği kurmaca bir metindir. Bu metnin dünyasında iç içelik önemli bir yer tutmaktadır. Birinci metin kahramanın şimdisine ait kendi alın yazısı. Ana bellek dediğimiz ikinci metin ise, doğrudan doğruya Türk mitolojisine gönderme yapmaktadır. Buna Türk’ün mitik evreni veya kolektif bilinçaltı da diyebiliriz. Tarihsel çerçeve, bu mitik evrenle şekillendirilmiştir. Bu iki öyküyü yazarın birleştirme şekli kayda değerdir:

“Onun iki masalı vardı. Biri kendisindi ve başka kimse bilmezdi. Ötekini ise dedesi anlatmıştı ona. Sonra ikisi de yok olup gitti. Şimdi biz bunlardan bahsedeceğiz.” (s. 5)

İkinci metin, doğrudan doğruya tarihsel malzemedir. Kısacası tarihin oluşturduğu malzemedir. Mit ve epik, bu malzemenin omurgasını oluşturmaktadır. Kırgızların yaratılış efsanesinden alınan malzeme, mitik sembolizm aracılığıyla yeniden biçimlendirilerek sanatın konusu haline getiriliyor. Böylece ortak bir bilinçaltı paydası oluşturulur. Bu efsanenin anlatımında yazarın tercihi şunlar olabilir:

1. Bizi biz yapan değerleri sanatın verdiği imkânla ortaya koymak.
2. Milli romantik bir atmosfer oluşturarak okuyucuyu geçmişle temasa geçirmek.
3. Birinci çerçeve vakadaki olumsuzluğu bariz bir biçimde ortaya koymak.
4. Geçmiş ve şimdinin mukayesesini yaparak milli-romantik anlamda yeni bir istikbal oluşturmak veya en azından okuyucunun kafasında böyle bir istifham yaratabilmek.
5. Romanını form özellikleri bakımından derin birliğe ulaştırmak.
6. Simgesel anlatımın sınırlarını yoklamak.

Kırgızların yaratılışına dönük metin, simgesel bir metindir. Mitin ve bugünün kol gezdiği bu metin aracılığıyla yazar, bizi biz yapan değerler sistemini ortaya

---

⁴ Sadık Kemal Tural, **Zamânın Elinden Tutmak**, Ecdâd Yayınları, Ankara, 1991, s. 192

koyuyor. Bir sistem hüviyetiyle ortaya çıkan tarihsel malzeme, milli romantik çağa dönüş izleğidir. Yazar, epikten romana uzanan yazı serüveninde gerçekle ilişkisini kesmemek için efsanenin en can alıcı yanlarını kullanmakla kalmıyor; aynı anda sembolik bir anlatıma baş vurarak metnin örgüsünü simgeleştiriyor. Deşifre olmuş zamanı içselleştirmek amacındadır.

Metnin dünyasında tarihsel bir diyar olarak konuşlandırılan mitik evren, bütün duyarlılığıyla geleneksel yaşama biçimlerinin –kültürel formların- oluşturduğu milli havuzdur. Ruhanilik, duyarlık, doğal düzene uyum –doğaya dönüş-, kutsallık, ritmik ahenk, milli bilinç, sadakat, tesanüt, aşk, vatan sevgisi, merhamet, kahramanlık, anneye ve yuvaya dönüş, tarihsellik, sesini dil ve edebiyat yapabilme-dil bilinci-, insanı milli değerlerle inşa etme –farkındalık- gibi milli romantik yaşama biçiminin oluşturduğu bütün formlar, bu havuzun beslediği nehirleridir.

Beyaz Gemi’de yukarıdaki göndergelerle oluşturulan metin, Türk kültür tarihinden alınmıştır. Geçmişin kendisidir. Şimdinin temsilcisi konumundaki ikinci metin ise “tahrip edilen bellek mekânlarıdır”⁵ Bu mekân ferdi, milli ve evrensel manada hiçbir duyarlılığı barındırmaz. Kaosun hüküm sürdüğü içtenlikten uzak ölü mekânlardır. Türküsüz olan bu mekânlarda simgenin kanatlanması mümkün değildir. Bunun için kapalı, çorak, kutsallığını yitirmiş tüketici bellektir.

Aytmatov, mekân düzleminde çözümlemeye giderek insan hayatına içtenlik kazandıran mitik değerlerle örülmüş bir yurdun öyküsünü anlatıyor. Tarihi romanlarda merkezi fonksiyon yüklenen “mono-mit”⁶ Beyaz Gemi’de, enerji kaynağı olarak büyük bir işlevi yerine getirmektedir. Mono mit, sıkıştırılmış salt enerjidir. Soyut değerlerin oluşturduğu bu mitik yapının terkinde şu özellikleri görürüz: Koruyucudur, millidir, kahramandır, hürdür, gelişmeye açıktır, simgeseldir, düşseldir, şiirseldir. Soyut ve sıkıştırılmış bir enerji kaynağı olan mono-mit, edebi metinlerin dünyasında somut simgelere dönüşerek kendisini ifade eder. Bu simgeler insan, eşya ve doğal düzene ait mağara, dağ, su, çadır, ev, orman ve hayvan sembolizmi şeklinde görüntü düzlemine çıkarılırlar. Epik, efsane, tarih, masal, şiir-türkü, mesnevi- v.b. soyut bir kanala dönüşerek mono-miti besler ve ondan aldıklarını milli-romantik bir oluşumu inşa etmek üzere kendi dairesindeki insanlara ulaştırır. Mono-mit, bir cazibe

---

⁵ Ramazan Korkmaz, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, Türksoy Yayınları, Ankara, 2004, s. 31

⁶ Joseph Campell, **Kahramanın Sonsuz Yolculuğu**, çev.: Sabri Gürses, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 41

merkezidir. Bunun için ilkel kominal toplumlarda din görevini üstlenmiştir. Yunan, Mısır, Hint ve Türk mitolojilerindeki çok tanrılı düzen bunun bir örneğidir. Mono-mit, üretkendir. Bunun için zaman içerisinde yeni simgeler ve metinlere dönüşerek karşımıza çıkar.

B. Tarihin ve Talihin Simgeleştirildiği Roman: Beyaz Gemi

Aytmatov, Beyaz Gemi romanında Türk tarihinin milli ve ruhani simgelerini alt ve üst metin düzleminde görüntüleyerek trajik bir durum yaratmaktadır. Romanın ilk üç bölümünde dile getirilen yaşama biçimi, şimdinin oluşturduğu işlevsel olmayan simge yoksulu ölü ortamdır. Her türlü insani duyarlılığın ötelendiği bu ortamda olumlu ve işlevsel simgenin barınması ve kendisini üretmesi imkânsızdır. Bu mekânın ve zamanın insan olarak temsilcisi Orozkul'dur. Orozkul, "arketipsel sembolizmin tiranıdır."⁷ Yutucu özelliğiyle karşımıza çıkan Orozkul, tahrip edilmiş mekânın kör belleğidir. Üretici yanı iğdiş edilmiş, yutucu bir tiptir. Bunun için onun olduğu ve biçimlendirdiği yerde kısırlık vardır. Kapalı ve tutucu özellikleriyle ön plana çıkarılan Orozkul'un bu nedenle çocuğu yoktur. Üstelik, alkoliktir. Her türlü üreticiliğini yitiren bu tipin sağ duyusu tahrip edilmiştir. Çocuğun anlatımında onun bir çok yönünü görebiliyoruz:

"Yanına yaklaşınca çocuğun burnuna keskin bir alkol kokusu geldi. Bu iğrenç, keskin kokudan nefret ediyordu. Çünkü bu koku ona Orozkul'un kudurmuşluğunu ve zorbalığını, dedesi ile Bekey Halasının çektiği acıları, bunların mutsuzluğunu hatırlatırdı." (s. 148)

Gayesi kendinden ibaret olan Orozkul, doğadan kopuk kaosun yarattığı insan tipidir. Onun için doğayı ve ona ait güçleri tahrip etmekle kalmaz. Mitin ve tarihin simgesel değeri olan Maral Ana'yı ve onun şahsında her türlü olumlu değerın temsilcisi konumundaki bütün tarihsel simgeleri tahrip etmeye kalkar. Bellek mekânlarındaki milli romantik izleri silerek doğayı çöle dönüştürür. Animası konumundaki Bükey Hala ile uzlaşmaz. Bu sebeple geçmişini, yani yarısı yitik bir tiran olarak neslini devam ettiremez. Çocuğun biçimlendirdiği hayal dünyasının kahramanı Kulubeg'in Orozkul'u tarif edişi kayda değerdir:

---

⁷ Joseph Campbell, **Kahramanın Sonsuz Yolculuğu**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 175

“Dur bakalım! Sana son bir sözümüz daha var.! Hiç çocuğun olmayacak.! Çünkü sen kötü, pis bir yaratıksın.! Burada hiç kimse seni sevmiyor. Orman sevmiyor, orman ağacı, bir tek otu sevmiyor seni.” (s. 162)

Orozkul’un geçmişi olmadığı için geleceği de yoktur. Kısacası o, tarihin dışına düşmüştür. Orozkul, tarihin karşısında yer alan büyük kara güçtür. Onun yanı sıra İri Kara Koketay, Seydahmet ve Nine adıyla geçen ihtiyar kadın da kara gücün simgeleridir. Her türlü üretici değere düşman olan bu güçler, modern romanda karşıt güç sınıfında yer alırlar. Nine, arketipsel sembolizme ait yüce ana formunun büyücü kadın tipidir. Karanlığa batan bu tip, kendi ağzıyla kendisini tanıtır:

“Ben kimmişim ha! diyordu nine. Bir de sorarsın ha! Allah beni cezalandırmasaydı, eğer beş körpe yavrumu elimden almasaydı, hayatta kalan tek oğlum on sekiz yaşında düşman güllesine kurban olmasaydı, eşsiz kocam Taygara bir kar fırtınasında sürüsüyle birlikte mahvolup gitmeseydi, sizin gibi oduncuların içinde ne işim vardı ?” (s. 34-35)

Onun da Orozkul gibi geçmişi yoktur. Bir bakıma geçmişi silinmiştir. Bunun için her türlü olumlu değeri ve üretici dinginliği tahrip olmuş tüketici mekândır.

İnsan düzeyinde mono–mitin biçimlendirdiği simgeler Çocuk, Mümin Dede, Kulubeg’dir. Çocuk, “iç benlik mitosunun”⁸ tohumudur ve mitin gelişmeci karakterinin simgesidir. Aynı anda mitik yapının düşsü özelliği, en çok onun şahsında kendini bulur. Zaman itibariyle de gelecektir. Onun olmadığı toplumların geleceği olamaz. Bu sebeple düş ve mit onun varmak istediği olumlu değerler dünyasıdır. Modern romandaki tematik değerler dizgesini oluşturan çocuk, bu romanda iyiliğin kendisidir. İnsanın insana yaklaşmasını sağlayan iyilik-çocuk-, bunun için mitin aşk ve tesanüt özelliklerinin ortaya çıkmasına vesile olur. Çocuk, arketipsel sembolizmde olması gereken anima ile animus arasındaki aşkın ve dayanışmanın meyvesidir. Anne ve babasından koparılan çocuk, mitosun göbek bağıdır. Bunun için mitik yapısının gereği adı konulmamıştır. Yazar, çocuğun romandaki konumunu şöyle açıklıyor:

“Çocuğun kişiliğinde gösterilen ‘iyilik’, Orozkul’un temsil ettiği ‘kötülükle’ bağdaşamazdı. Çocuğa çocuktu ve Orozkul’un kaba gücüne ancak kötülüğe karşı dayanmakla karşılık verebilirdi” (s. 173).

---

⁸ A.İ. Gökeri, **Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğinde Yapıtlara Uygulanması**, D.T.C.F. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1979, s. 23

Romanda, simgesel değer bakımından Mümin Dede önemli bir işleve sahiptir. O, arketipsel sembolizmin yüce bireyidir. Bunun için geçmişin anlatıcısı göreviyle tarihin; çocuğu yetiştirmek maksadıyla da geleceğin temsilcisidir. Çocuğun tarihsel olanla ilişkisi onun sayesinde. “Kıvrak Mümin” adıyla anılması, onun zaman itibariyle geçmiş ve Şimdi içerisindeki hareket yeteneğini gösterir. Ancak tarihsel özneye –mitlere karşı – yaptığı ihaneti canıyla der. Çünkü o, Maral Ana’yı öldürmekle mitin tohumunu içinde taşıyan çocuğu ve yaşadığı cemiyetin geleceğini öldürmüştür. Edilgen ve kararsız kişiliği yazar tarafından eleştiriye tabi tutulmaktadır. Mümin Dede, tarihsel özneyi yutmaya alışan Orozkul’a karşı direnmemiştir. Halbuki ocuk, kendisini suya vermekle kaçış düzeyinde de olsa tepki koymasını bilmiştir:

“Mümin’in pasifliği iyiliği iflas etti. Oysa ocuğun kötülüğü kabul edemeyişi, onu anıtlarıştırıyor. ocuk okuyucunun yüreğinde kendisine bir sığınak bulursa, bu çocuğun gücü olacaktır.” (s. 173)

Mitik yapı, bünyesinde kötülüğü barındırmaz. O, kutsal ve ruhani kaynaktır.

Maral Ana, mitik yapının özünde Yüce Ana kültünün simgesidir. “Aynı zamanda Türk mitolojisindeki Tanrıça Umay’ın karşılığıdır. Umay’ın anlam alanının plesantayı karşılaması kayda değerlidir. Maral Ana ile Umay, dişil bir simge olarak doğurganlığın ve rahmin karşılığıdır. Bunun için Őamanlar başlarına geyik boynuzu takmışlardır.”⁹ Bütün kabile öldürüldükten sonra Kırgız çocuklarının düşman elinden Maral Ana tarafından kurtarılması arketipsel dişinin ve ana mitosun görevidir. Miti bilen ve tarihine sahip çıkanın millet olma bilincine eriştiği için yeryüzünde tutunma Őansı vardır. Çocukların Şahsında millet hayatı mitosla bütünleşerek özünü korumasını bilmiştir. Doğaya dönüş izleğinin simgesel meknı konumundaki orman, saflığın ve tarihiliğin kendisidir. Orman, cemiyet hayatıdır ve mitin tek barınağıdır. Onun tahrip edilmesi toplumun doğasının bozulması demektir. Böyle bir doğada tarihin veya talihin barınması imkânsızdır. Mitik değerlerin tahrip edilmesiyle birlikte yozlaşma ve değersizliğin oluşturduğu l ortam ortaya çıkar. Bu tür ortamlarda ruhani simgeler içeriklerini boşaltarak yerlerini materyalist ve somut simgelere bırakır. Örneğin; Maral Ana’nın yerini nine, ormanın yerini Őehir ve beşiğin yerini kamyonun alması gibi.

Su, primordial imge olarak rahmin kendisidir. ocuğu her türlü diş tehlikeye karşı korur. Güven ortamıdır. Aynı zamanda akışkanlığıyla mitik yapının barınağıdır. Beyaz Gemi ise mono mittir. Çocuğun bütün akışkanlıklarının ona doğru olması

⁹ Mehmet Ateş, **Mitolojiler ve Semboller**, Aksiseda Matbaası, İstanbul, 2001, s. 125

tesadüfi değildir. Aynı zamanda adalet düşüncesinin tek tecellisi olan Allah'tır. Arketipsel sembolizmde ise görüntü olarak “animus'un”¹⁰ karşılığıdır. Bu nedenle romanda baba kültüyle birlikte kullanılmaktadır. Mutlak otoritenin ve saygının kendisidir. Suyun saf özellikler içeren anima kültürünün karşılığı olduğunu düşünürsek geminin su üzerinde barınma mecburiyetinden anima ve animus'un iç içeliğine ulaşırız. Anne ve babanın ayrılıkları ve animanın en büyük simgesi olan Maral Ana'nın öldürülmesi ve cemiyet hayatının karşılığı olan ormanın tahrip edilmesi göz önünde bulundurulduğunda çocuğun Beyaz Gemi'ye ulaşmasının imkânsızlığını görürüz. Çünkü mitik yapı tahrip edilmiştir. Böylesine bir cemiyetin mit, masal ve efsane yaratması imkânsızdır. Bunun için çocuk, içinde yaşadığı cemiyetten kaçarak mono mite ulaşmaya çalışır. Ancak değerlerin bir bir ortadan kaldırıldığı bir dünyada, adalet fikrine ulaşmak imkânsızdır. Bunun için şahsi mitini kurarak –balığa dönüşerek- kendi ikliminde boğulmayı yaşamaya tercih eder. İç benlik mitosunu olarak dünyadan elini ayağını çeker ve toplumsal yapı her türlü mitik özelliğini yitirerek çöker. Kısacası millet olma özelliğini yitirir.

C. SONUÇ

Cengiz Aytmatov, Beyaz Gemi romanında tarihin temellendirdiği mitik evreni şimdinin şekillendirdiği roman türünün anlatım imkânlarıyla birleştirerek zamanımızın çıkmazlarına çözüm yolu aramaktadır. Geçmişin ve halin bu karşılaştırılmasında tarihin olmadığı yerde insan talihinin trajik durumu vurgulanmaktadır. Bu romanda, mitik evrenle millet hayatının şekillenmesi arasındaki yakınlıklar simgesel düzlemde ele alınarak sorgulanmaktadır.

Millet hayatını şekillendiren tarih felsefesinin barınağı mitik sembollerdir. Bu semboller sanatın diliyle kullanarak milli romantik duyuş tarzını insanımıza aktarabiliriz. Böylece millet hayatının şekillenmesinde büyük bir enerji kaynağını elde etmiş oluruz. Mitik yapı, tarihin derinliklerinde yuvalanan kendi duyuş, düşünüş ve yaşayış sistemimizdir. Tarihin biçimlendirdiği bu hususiyetler dün mitin, efsanenin ve destanın içerisinde yer alırken; bugün, sanatın sahasına intikal etmiştir. Sanırım tarihi romancılığın en büyük görevi mitik sembolizmin bu derin yapısını sanat eserinde

---

¹⁰ Frieda Fordham, **Jung Psikolojisi**, Türkçesi: Aslan Yalçınar, Say Yayınları, İstanbul, 1994, s. 67

kullanmak; edebiyat araştırmacısının görevi ise, roman çözümlenmesinde bu yapıyı göz önünde bulundurmadır.

KAYNAKLAR

- Ateş, Mehmet (2001), **Mitolojiler ve Semboller**, Aksiseda Matbaası, İstanbul, 231 s.
- Aytmatov, Cengiz (1999), **Beyaz Gemi**, İstanbul Neşriyat A.Ş., 174 s.
- Campell, Joseph (2000), **Kahramanın Sonsuz Yolculuğu**, çev.: Sabri Gürses, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 465 s.
- Çetişli, İsmail (2000), **Metin Tahlillerine Giriş**, Isparta: Kardelen Kitabevi, Isparta, 196 s.
- Fordham, Frieda (1994), **Jung Psikolojisi**, Türkçesi: Aslan Yalçınır, Say Yayınları, İstanbul, 157 s.
- Gögebakan, Turgut (2004), **Tarihsel Roman Üzerine**, Akçağ Yayınları, Ankara, 208 s.
- Gökeri, A.İ. (1979), **Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğinde Yapıtlara Uygulanması**, D.T.C.F. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 213 s.
- Korkmaz, Ramazan (2004), **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, Türksoy Yayınları, Ankara, 200 s.
- Tural, Sadık Kemal (1991), **Zamânın Elinden Tutmak**, Ecdâd Yayınları, Ankara, 292 s.
- Uçar, Şahin (1994), **Tarih Felsefesi Yazıları**, Vadi Yayınları, Ankara, 235 s.